

การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องแก้วหน้าม้า

นายอัศวินธ์ เรืองรอง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

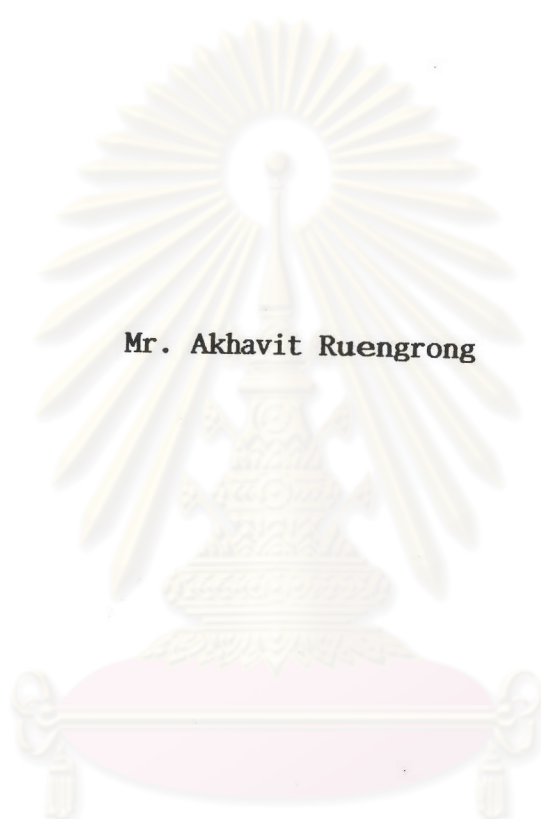
พ.ศ. 2539

ISBN 974-633-178-7

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

197507054

AN ANALYTICAL STUDY OF KAEW-NA-MA

Mr. Akhavit Ruengrong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Thai

Graduate School

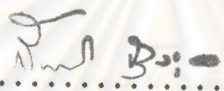
Chulalongkorn University

1996

ISBN 974-633-178-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องแก้วหน้าม้า
โดย นายอัศวินธ์ เรืองรอง
ภาควิชา ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุกัญญา ภัทรราชัย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ อุงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุกัญญา ภัทรราชัย)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา จงสทิพย์วัฒนา)

พิมพ์ต้นฉบับบทกัณฑ์อภินิหารนิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

อภินิหาร นิพนธ์เรื่อง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่องแก้วหน้าม้า (AN ANALYTICAL STUDY OF KAEW-NA-MA) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.สุภัญญา ภัทรราชย์, 200 หน้า.
ISBN 974-633-178-7

นิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมวรรณกรรม เรื่องแก้วหน้าม้าสำนวนต่าง ๆ ที่ปรากฏในประเทศไทย และวิเคราะห์ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาและกลวิธีการแต่งที่ทำให้เรื่องแก้วหน้าม้าแพร่หลายทั่วไปในสังคมไทย

ผลการศึกษาพบว่า เรื่องแก้วหน้าม้าเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านภาคกลางที่แพร่หลายมากเรื่องหนึ่ง ทั้งที่เป็นร้อยกรองและร้อยแก้ว โดยมีต้นฉบับตัวเขียนมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เรื่องแก้วหน้าม้าได้รับความนิยมและแพร่หลายอย่างมากในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในรูปแบบของกลอนสวดและกลอนบทละคร

วรรณกรรม เรื่องแก้วหน้าม้ามีลักษณะเด่นที่โครงเรื่อง ตัวละคร แก่นเรื่อง และอนุภาคของวิเศษ กล่าวคือ ด้านโครงเรื่องเน้นตัวละครเอกฝ่ายหญิงเป็นตัวละครเอกฝ่ายชาย ด้านตัวละครพบว่า ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีลักษณะแหวกขนบจากตัวละครหญิงในวรรณกรรม เรื่องอื่นซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมในยุคนั้น ด้านแก่นเรื่องชี้ให้เห็นคุณค่าและความเชื่อมั่นในการบำเพ็ญคุณความดีที่สามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตให้สมปรารถนาได้ ส่วนด้านอนุภาคของวิเศษ อันได้แก่ พร้าได้ เรือเหาะ และกระต่าย มีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากของวิเศษในเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ทั่วไป เมื่อพิจารณากระแสวรรณกรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น กล่าวได้ว่าทั้งโครงเรื่อง ตัวละคร และของวิเศษมีลักษณะ "เลียน" และ "ล้อ" ขนบของเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ยุคก่อน ลักษณะเด่นดังกล่าวนี้ทำให้เรื่องแก้วหน้าม้ามีรสชาดสนุกสนาน เข้มข้น จนได้รับความนิยมและแพร่หลายทั้งในรูปแบบการแสดงและรูปแบบวรรณกรรม สืบต่อมาในสังคมไทย

ศูนย์วิทยพัชรากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ภาษาไทย
สาขาวิชา ภาษาไทย
ปีการศึกษา 2538

ลายมือชื่อนิติ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C510017: MAJOR THAI

KEY WORD: KAEW-NA-MA / KLON SUAD / KLON BOT LAKON

AKHAVIT RUENGRONG : AN ANALYTICAL STUDY OF KAEW-NA-MA.

THESIS ADVISOR : ASST. PROF. SUKANYA PATRACHAI. 200 pp.

ISBN 974-633-178-7

This thesis aims at collecting various versions of the story of Kaew-Na-Ma in Thailand and analyzing the outstanding features of the content and the writing techniques that enhance the popularity of the story.

The result of the study reveals that Kaew-Na-Ma is a folk literary work of central Thailand both in prose and poetry since the Ayudhaya period. The work was widely-spread in the early Rattanakosin period in the form of Klon Suad and Klon Bot Lakon.

The outstanding features of the work can be found in the plot, character, theme and magic motif. The plot emphasizes the female character as more prominent than male character in the development of the story. The female character is the main character very different from any "conventional" female character in Thai literature, reflecting the changing social context of the period. The theme conveys the confidence in virtue as a means to success in life. The magic motifs appeared in the work are the use of a magic knife, a flying boat and a small basket, which are different from the conventional Thai fairy tales of "Chak Chak Wong Wong".

Considered in the light of early Rattanakosin literature, this work is clearly an "imitation" and a "parody" of the conventional Thai fairy tales of the past.

All these outstanding features enhance the popularity of the story both in performances and literary texts in Thai society.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา..... ภาษาไทย

สาขาวิชา..... ภาษาไทย

ปีการศึกษา..... 2538

ลายมือชื่อนิติต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความเมตตา และเอาใจใส่ช่วยแก้ไข ตลอดจนให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ของ ผศ.สุกัญญา ภัทรราชัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณานี้ จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต และ ผศ.ดร.สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาตรวจแก้ไข ตลอดจนให้คำแนะนำจนวิทยานิพนธ์สำเร็จสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณบรรดาคณาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาให้ข้อคิดเห็น และช่วยเหลือเรื่องข้อมูล จนงานวิจัยสำเร็จได้ด้วยดี แม้จะมีได้เอ่ยนาม ก็ขอให้รับทราบถึงความขอบพระคุณอย่างสูงนี้ด้วย

ขอบพระคุณ สิบเอกหญิงภาณี พูลพิพัฒน์ ที่เกื้อกูลด้านที่อยู่อาศัย และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ผู้วิจัยซาบซึ้งในความกรุณานี้ยิ่ง

ขอบคุณกัลยาณมิตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณพัชรีย์ จาปา คุณอมรรัตน์ ไกรสุข และคุณภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ ที่ทำให้กำลังใจและช่วยเหลือในการศึกษา การทำวิทยานิพนธ์และการอื่น ๆ จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี อีกทั้งซาบซึ้งในความดีของคณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ วิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ สาขาวิชาภาษาไทย โรงเรียนบางบัววิทยาคม ที่กรุณารับคาบสอน ขณะผู้วิจัยมาศึกษาต่ออย่างไม่เคยงอน

ท้ายที่สุด คุณความดีอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอโน้มเป็นเครื่องบูชา และเป็นเครื่องหมายแสดงความกตัญญูทวดต่อ พ่อและแม่ ผู้กรุณาเอื้อโอกาสในการศึกษาและปลูกฝังความดีงามทุกสิ่งทุกอย่างแก่ลูกตลอดมา

อัศวินย์ เรืองรอง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	7
สมมติฐานของการวิจัย.....	7
วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2. วรรณกรรมเรื่องแก้วหน้าม้าสำนวนต่างๆ.....	8
1. วรรณกรรมร้อยกรอง เรื่องแก้วหน้าม้า.....	10
1.1 แก้วหน้าม้าที่มีรูปแบบ เป็นกลอนสวด.....	11
1.2 แก้วหน้าม้าที่มีรูปแบบ เป็นกลอนบทละคร.....	41
1.3 แก้วหน้าม้าที่มีรูปแบบกลอนนิทานสำนวนนายบุษย์.....	58
1.4 แก้วหน้าม้าที่มีรูปแบบ เป็นกลอนอ่านแบบอีสานสำนวนอ. กวีวงศ์.....	61
2. วรรณกรรมร้อยแก้ว เรื่องแก้วหน้าม้า.....	68
2.1 แก้วหน้าม้าสำนวน ส.พลายน้อย.....	69
2.2 แก้วหน้าม้าสำนวน สาเนาวัล หิริโอดัปะปะ.....	70
2.3 แก้วหน้าม้าสำนวน ภร ขจรศักดิ์.....	72

3.	ลักษณะเด่นของเรื่องแก้วหน้าม้า.....	74
1.	โครงเรื่อง.....	74
1.1	การกำหนดบทบาทของตัวเอก.....	76
1.2	การพบกันของพระเอก นางเอก.....	77
1.3	การช้อนรูป.....	79
1.4	การสร้างความขัดแย้ง.....	81
1.5	การพิสูจน์บุญบารมีและความสามารถ.....	88
1.6	การพลัดพรากและติดตามหากัน.....	89
2.	ตัวละคร.....	90
2.1	ลักษณะตัวละคร.....	91
2.2	การสร้างตัวละคร.....	115
3.	แก่นเรื่อง.....	130
4.	ของวิเศษ.....	132
4.1	เรือเหาะ.....	132
4.2	พริ้ว.....	133
4.3	กระต่าย.....	134
4.4	เวทมนตร์.....	137
4.	ความแพร่หลายของเรื่องแก้วหน้าม้าในสังคมไทย.....	140
1.	แพร่หลายในรูปแบบการแสดง.....	140
1.1	ละครนอก.....	140
1.2	ละครชาตรี.....	141
1.3	ลิเก.....	143
1.4	หมอลำ.....	143
1.5	หนังตะลุง.....	144
2.	แพร่หลายในรูปแบบวรรณกรรม.....	146
2.1	การนำเรื่องเดิมมาทั้งเรื่อง.....	146
2.2	การเลียนแบบเรื่องเดิม.....	147

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	158
บรรณานุกรม.....	163
ภาคผนวก.....	173
ประวัติผู้เขียน.....	200

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย